

Bregnet kirke: Arne Haugen Sørensens udsmykning

Århundrederne taler til hinanden i Bregnet kirkes inventar og udsmykning.

Ældst er døbefonten, der stammer fra den tidligere romanske kirke, der har stået der, før lensmanden på Kalø, Otte Nielsen Rosenkrantz, et sted mellem ca. 1450 og 1477 lod den gamle kirke erstatte af den nuværende, der er i gotisk stil.

Døbefonten er formodentlig fra 1100-tallet. Det er udsmykket med et stykke flot stenhuggerkunst: to dobbeltløver, hvoraf det ene par mødes i et pæreformat hoved, det andet par i et hoved med glorie.

I den midterste hvælving i kirken ses det eneste bevarede kalkmaleri i kirken. Det forestiller en ræv, temmelig ubehjælpomt malet. Ræven har helt givet været en del af et større, nu tabt, kalkmaleri, der har forestillet en meget ofte anvendt scene i de middelalderlige kalkmalerier: en ræv, der prædiker for en flok gæs, der imidlertid gennemskuer ræven og jager den bort, eller ofte klynger den op i et træ. En advarsel mod "falske" prædikanter? Muligvis. Et godt gæt på et sådant kalkmaleris – og dermed rævens – alder kunne være 1400-tallet.

I 1872 gennemgik Bregnet kirke en gennemgribende restaurering ved kgl. bygningsinspektør Walther. Restaureringen var meget hårdhændet, og den efterlod kirken i en brun farvesætning. Få år senere stod Walther for en lige så gennemgribende restaurering af Thorsager kirke, der lige som Bregnet hørte under Kalø Gods.

Arne Haugen Sørensen

Den brunlige og efter vor tids smag noget kedelige farvesætning, Walther gennemførte i 1872, blev ved en ny gennemgribende restaurering i 2006 ændret til en meget stærk, nogle ville måske sige provokerende, farvesætning ved kunstneren Arne Haugen Sørensen. Arne Haugen Sørensen har malet den trefløjede altertavle, prædikestolen med de fem billeder af vandringsmænd, de små runde medaljoner på stolestaderne, samt helhedsfarvesætningen. Krucifikset på alterbordet skyldes også ham. Arkitekt på den vellykkede restaurering var Peter Bech-Jessen.

Arne Haugen Sørensen var før udsmykningen af Bregnet kirke især kendt for sin udsmykning af Dalbynder kirke og Hindborg kirke – hvoraf den sidstes udsmykning i øvrigt minder meget om Bregnet kirkes. Men ingen af stederne har Arne Haugen Sørensen stået for en så sammenhængende helhed af udsmykning som i Bregnet. Han har da også selv givet udtryk for, at

udsmykningen af Bregnet kirke er hans hovedværk inden for kirkeudsmykning. Her er, hvad han skriver om den i sin erindringsbog "Landskabet bag mig" fra 2007:

"Før Bregnet kirke i 2006 blev totalrenoveret, havde man på min udstilling i Olivia Holm-Møller Museet i 2005 købt mit tredelte, blå nadverbillede fra 1997. Det blev i december 2006 indviet som kirkens nye altertavle. Da man samtidig bad mig om at udsmykke prædikestolens fem sider med fem vandringsmænd – og desuden forsyne alle de gamle rondeller på bænkeraderne med vidt forskellige bibelske motiver – udviklede det sig til at blive min mest omfattende kirkeudsmykning hidtil.

Til alteret lavede jeg mit første krucifiks. Det blev lavet i ler og støbt i bronze på et støberi i Andalusien. Selv om udgangspunktet var et traditionelt krucifiks, udviklede det sig under arbejdet til en slags opstandelse, og det blev jeg så glad for, at jeg i mit stille sind dedicerede det til Grundtvig og hans salme "Tag det sorte kors fra graven". Ikke fordi jeg dagligt tænker på ham, men hans påvirkning har været enorm og gennemsyrrer hele det danske samfund i en grad, vi måske ikke alle er os bevidst.

Bregnet kirke må bestemt være et af mine hovedværker, sammen med kirkerne i Dalbyneder og Ringkøbing – og dertil er den uden tvivl den smukkeste beliggende".



Altertavlen. I forgrunden: krucifikset.

Alterbilledet

Det trefløjede alterbillede er et nadverbillede. Arne Haugen Sørensen's dyrkning af nadvertemaet begyndte i 1993-94 med hans billede "Blå time" af et fælles måltid med en ven i Spanien, i dagens sidste time, hvor de to sidder udramatisk og fredeligt og nyder et glas vin efter arbejdstid. Få år senere malede han "Lille nadver" og derefter "Den sidste nadver" til Hindborg kirke og "Den blå nadver", som i første omgang kom til Olivia Holm-Møller museet, før Bregnet menighedsråd købte det i 2005. Året efter fulgte "Nadver på højkant", og flere nadverbilleder er kommet til senere. Alle nadverbillederne er klare efterfølgere af billedet af måltidet med vennen og viser et karakteristisk træk ved Arne Haugen Sørensen's kunst: den er altid inspireret af hans eget daglige liv. Måltidet symboliserer fællesskab, for man spiser kun sammen med dem, man kan lide at være sammen med – f.eks. en god ven. Eller en kreds af venner, som Kristus og disciplene. Nadveren er fællesskabet i den kristne menighed, og det er blevet gentaget gennem tiderne lige siden Kristus tog afsked med disciplene ved det sidste fælles måltid, hvor han brød brødet og drak vinen med dem.

Arne Haugen Sørensen har om billedet i Bregnet kirke sagt, at det er et af de få billeder, han holdt op at male på i tide. Maleriet skal sikkert ses som et forarbejde til alterbilledet i Hindborg kirke. Sandt nok kan det virke ufærdigt, men det er til gengæld med til at give det et skær af mystik og gøre det ekstra åbent for fortolkninger. Der er ikke tvivl om, hvem der er Kristus på billedet, for han har glorie om hovedet og er i en kraftig rød farve, der springer frem blandt de andre mere afdæmpede. Kristus er ikke anbragt i midten, men i det højre felt, og det er med til at bringe bevægelse i billedet. Man ser Kristus løfte vin og brød og dermed indstifte nadveren.

Derimod er det mere uklart, hvem en anden hovedperson i nadveren, Judas, er. Det kunne være den noget mørke skikkelse i venstre side af midterfeltet, der tager i bordkanten med begge hænder og måske er på vej til at rejse sig og forlade fællesskabet.

I baggrunden er det gennem de åbne vinduer markeret, at måltidet foregår midt i en daglig verden. En skikkelse bevæger sig i baggrunden, og i det fjerne ses lysene fra en by. Menigheden hører til i denne verden og dens pulserende liv.

Lisbeth Smedegaard Andersen siger om altertavlen, at den ved sit skitseagtige præg virker lettere og mere svævende end altertavlen i Hindborg kirke. "Og så har den som sin grundfarve denne ubeskrivelige blå farve, der sammen med det gule skær over bordet og de lette hvælvinger ud mod en endnu mere azurblå baggrund fortæller, at dette måltid finder sted midt imellem himmel og jord, ja, sker i en mytisk tid, hvor noget nyt bliver til og giver øjeblikket evigheds karakter, så det breder sig ud og rummer alle tider, hver gang ordene lyder: "Dette er mit legeme! Dette er mit blod!"

Farvesætning. Prædikestolen

Farvesætningen er en sag for sig, for godt nok dominerer den blå farve, men det der springer i øjnene, er den stærke gule farve på bordet og den skarpe røde farve på vinen i glassene. Der er noget spansk i disse farver – men Arne Haugen Sørensen bor jo også i det daglige i Spanien. Men den gule – gyldne - farve er også i kirkekunst traditionelt blevet anvendt til at symbolisere det hellige. Godt nok viser billedet noget så dagligdags som et fælles måltid, men den gule farve giver alligevel scenen et højtideligt og tidløst skær, løfter den så at sige op i en højere sfære, jf. Lisbeth Smedegaard Andersen.

Det var altertavlen, der kom til først, og derfor er den øvrige farvesætning i kirken afledt af den. Den gule farve gentages f.eks. i prædikestolen, og det var den gule prædikestol, der virkede mest dramatisk og for nogle provokerende, da kirken blev genindviet i december 2006. Men i dag er det mit indtryk, at alle har vænnet sig til den og er enig om, at farvesætningen i kirken er kommet til at udgøre en meget harmonisk helhed, de stærke farver til trods.

På prædikestolen er der i de fem felter malet fem vandringsmænd. Et yndet tema hos Arne Haugen Sørensen, vandringsmændene på vandring gennem tilværelsen har hver deres holdning til tilværelsen. Vi er altid på vej et sted hen.



Den gule prædikestol med de fem vandringsmænd.

Lisbeth Smedegaard Andersen om prædikestolen: "I Bregnet kirke går kor og skib næsten ud i et, kun adskilt af et enkelt trin. Både døbefont og prædikestol står oven for trappen, så de sammen med alterpartiet udgør en helhed. Det virker derfor naturligt at prædikestolen også blev

udsmykket af Haugen Sørensen, så nu vandrer fem forskellige vandringsmænd af sted i de fem felter. Den midterste, der åbenbart går imod strømmen, vender en stor håndflade ud mod os for at standse os et øjeblik, mens den næste rækker en formanende finger i vejret for at pege på ordene under prædikestolens pult: "Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det".

Stolestader, krucifiks

Særligt fascinerende er de mange miniaturebilleder i de runde felter for enden af hver stolestade. Her har Arne Haugen Sørensen malet en række forskellige bibelske temaer, enkle billeder, der alle siger os noget, fordi de illustrerer noget fra den bibelske fortælling: en hånd med naglegabet, en due / helligånden, to fisk, en stige til korset, et glas vin, den korsfæstede, en finger der stikkes ind i et sår / naglegabet, dåben i Jordan-floden o.s.v. o.s.v. Disse billeder afspejler den samme fortællelæde hos kunstneren, som alterbilledet og prædikestolens vandringsmænd.

Krucifikset er ikke et traditionelt med Kristus på korset, men en Kristus med armene strakt ud, så de selv danner et kors – men derved er krucifikset kommet til at fremstille både den korsfæstede og lidende, og den genopstandne og levende. Døden og livet. Håbet.

Til helheden i den restaurerede Bregnet kirke hører såvel gulvet med de gule og røde farver, stolestadernes mørkeblå, og de gyldne lysekroner. En sjældent vellykket helhed. Og det hele begyndte altså med "Den blå nadver".



Den restaurerede Bregnet kirke, helheden.

Litteratur:

Arne Haugen Sørensen: Landskabet bag mig. Erindringer i løs vægt. 2007

Lisbeth Smedegaard Andersen: Mytens forladte huse. Dansk kirkekunst efter 1945. 1999

Lisbeth Smedegaard Andersen: Arne Haugen Sørensens kirkekunst: hvor ordene ikke rækker. 2011

Rundt om Bregnet. I "Århus Stift" 2009

Peder Svejgaard Pedersen: Eksistentielt og bibelsk. Om Arne Haugen Sørensens kirkeudsmykninger i Århus Stift. I "Århus Stift" 2006

Jørgen Gleerup og Vilfred Friborg Hansen: Bregnet kirke. Pjece, fremlagt i kirken. 2007

Ole Lindboe: Skønheden og udyret. 12 historier om Arne Haugen Sørensen. 2002

Vilfred Friborg Hansen, skrevet til Syddjursportalen jan. 2013